శాంతకి శుభలేఖ చూసినదగ్గరనుంచీ పెళ్ళికి వెళ్ళటమా, మానటమా, అన్న ఆలోచన తెములటం లేదు. వెడితే జయకి స్కూలు పోతుంది. వెళ్ళకపోతే అన్నగారు ఏమన్నా అనుకుంటాడేమో? ప్రయాణం అంటే మళ్ళీ బోలెడు ఖర్చు. ఏమి చెయ్యాలన్నది తేమలక తలనొప్పి పట్టుకుంది. ఎప్పుడూ తను కొట్టేసరికి ఇంటికి వచ్చే జయ, ఆ రోజు ఎందుకు ఆలస్యం చేసిందో? అని ఎదురు చూస్తోంది శాంత. అనంద మోహను చాలా వుత్సాహంగా మెట్లు ఎక్కుతున్నాడు. అతన్ని చూడకండా రోడ్డు చివరకి చూస్తోంది.

'ఏమిటీ, రాణీగారు చాలా దీర్ఘాలోచనలో వున్నట్టున్నారే' అని శాంత పక్కకి వచ్చి నిల్చున్నాడు.

'జయ ఇంకా రాలేదేమిటి?' అంటూ దూరంగా జరిగింది.

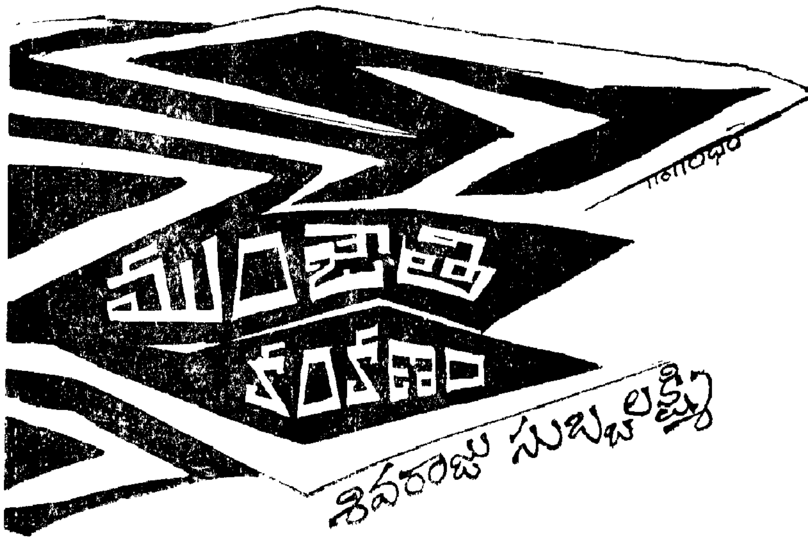

'అదా సంగతి. ఇంకా నా కోసం చూస్తున్నావేమో అనుకుంటున్నా. ఇక లోపలికి దయచెయ్యవచ్చు; వలనన పుత్రికారత్నంబు సినిమాకు వెడలినట్లు విన్నవించ మని ఆజ్ఞ మంజూరు చేసిరి.'

'అబ్బా, ఏమిటా మాటలు, ఇంకా నయం వాళ్ళకి మన భాష తెలవదు కనక సరిపోయింది. లేకపోతే ఎగతాళి చేసేవాళ్ళు.'

'రాణీగారి ఆజ్ఞ శిరసావహించెద గాక; ఈ దీనుడు పోవుచున్నవాడు.'

ఫలహారం తెచ్చి బల్లమైన పెట్టి దూరంగా కూర్చుని, 'చూడండి మీ పాన్య ధోరణిని కొంతసేపు వదలెయ్యండి బాబూ!' అని మూతి ముడుచుకుంది శాంత.

పళ్ళెం ఖాళీచేసి మంచంమీద పడుకున్నాడు.

'అబ్బ, మాట్లాడితే ఆ ధోరణి, లేకపోతే ఈ వరస, విసుగు వస్తోంది బాబూ', అంటూ మంచంకోడుమీద కూర్చుంది.

రెప్పవాల్చకుండా శాంత కేసి చూస్తున్నాడు.

'అబ్బబ్బ, ఈ పెళ్ళికి తప్పకుండా వెడతా. అప్పుడుకానీ తెలవదు' అని విసుక్కుంది.

'ఈ మహోద్ఘాతం బంతయు ప్రయాణంబుకా దేవీ! అటుల చెప్పుము. ఏ

ప్రాంతంబుకు విజయము చేయుచుంటిరి.'

'నా తలకాయ. ఏదు పో స్తోంది. అన్నయ్య కూతురు పెళ్ళిట;' శుభలేఖ తెచ్చి ఇచ్చింది శాంత.

'పైకం ఏమయిన పంపియుంటిరా?'

'ఏమిటండీ మీ గొడవ. పైకంలేదు, గియికంలేదు. ఆఖరికి వుత్తరంకూడా రాయందే.'

'అటులైన ఏమి చేయదలంచితిరి ?'

'మీ రేమి చెపుతారో అని నేను అనుకుంటే నన్నే అడుగుతున్నారా? బాగుంది.'

మెట్ల తలుపు తెరచిన చప్పుడయి వరండాలోకి వెళ్ళింది శాంత.

'ఆనంద్‌గాడు రాలేదా?' అంటూ కోటేశ్వరరావు గుంపు జొరబడింది.

వాళ్లని చూడగానే వళ్ళు చల్లబడ్డంత పని అయింది శాంతికి. వాళ్ళు వస్తే వో పట్టాన పోరు. ఒహోపేళ వదలించుకున్నా, కొంత డబ్బు అప్పు పేరుతో అర్పించుకోవాలి. తను వెళ్లేందుకే డబ్బు వుంటుందో వుండదో: తెలివితక్కువ, కాకపోతే అక్క డే లేరని చెపితే పోయేవాళ్లేగా? ఇప్పుడు అనుకునిమాత్రం ఏమి లాభం.

వాళ్లతో కలిసి ఆనంద్ మోహాను బయలుదేరాడు. శాంతని తలుపు వేసుకోమని సైగ చేశాడు.

మళ్లా వంటరిగా వుండాలి. పోనీ జయ వున్నా కొంత మెరుగు. 'పాపం దాని కేం తెల్సు. చిన్నపిల్ల' అని విసుక్కుంది.

ఎన్నో యేళ్ళు ఈ బొంబాయి కాపరం కోసం కలలు కంది. జయ పుట్టేదాకా ఆ మాట నెగ్గనేలేదు.

వచ్చిమాత్రం ఏమి బావుకున్నట్టు? చాలా యేళ్ళు పొద్దున్న వెడితే, రాత్రి పది కొట్టాల్సిందే రావటానికి. కొత్తగా పెట్టిన కాపరమని ఎంతో వోర్పుతో మసులుకుంది. ఇప్పుడు హోదా పెరిగి ఇంటికి తొందరగా వస్తున్నా రనుకుంటే ఈ గ్రహాలు పట్టుకుంటున్నాయి. ఎంత వస్తుందో ఏమో. నగ లన్నీ కర్పూరంలా కరిగిపోయాయి. తనకి వాటి మీద మోజు లేదు. కానీ వెళ్లేది పల్లెటూరు పెళ్ళికి. వాళ్ల గౌరవం అంతా మెడనిండా వుంటేనే. తనకి మిగిలినది అరిగిపోయిన వక్కపేట గొలుసు; చేతులు చూసుకుంది. వక్కజత గాజులు; వుసూరుమంటూ కనపడుతున్నాయి. చీకట్లో చాలా సేపు కూర్చున్నట్టు గుర్తుకి వచ్చి లేచి లైటు వేసింది.

స్టౌవును ముట్టించి వంటపనిలో పడింది. ఎన్ని చేసినా టయిము ఎనిమిది దాటలేదు. బట్టలపెట్టె తెరచి ముందు పెట్టుకూర్చుంది. చీరలు అన్నీ రోజూ కట్టుకునేవే. పెళ్ళికి

వెడితే ఏమి కట్టుకోవటం ? అన్న కొత్త బెంగ ఇంకొకటి తయారయింది.

జార్జెట్సు ఆ వూళ్ళల్లో కట్టుకుంటే ఏమి బాగుంటుంది ? ఏం చెయ్యటం? అదే కట్టుకోవాలి అని పైకి తీసి సరిగ్గా మడతపెట్టి మళ్లా పెట్టేసింది. కాయి తాలకట్ట బయటికి తీసింది. ఎప్పుడేనా డబ్బుపెట్టి మర్చిపోయి వుండచ్చు. చాలా జాగ్రత్తగా ప్రతీదీ రెండేసి సార్లు చూసుకుంటోంది. పొరపాటుని కూడా పెట్టనందుకు విసుక్కుంది. తండ్రి పంపిన దస్తావేజు ముందు దూరంగా విసిరేసినా మళ్లా తీసి మడత విప్పింది. పదిరూపాయల నోట్లు రెండు - సంతోషంతో గుండెలు కొట్టుకున్నాయి. నిజమో కాదో అని తిప్పి చూసుకుంది.

ఆ దస్తావేజు వోసారి చదువుకుని, కవులు కాయితం వుందే తప్ప అన్న గారు వక్క దమ్మిడీ తనకి పంపనందుకు కోపం తెచ్చుకుంది. 'వెడుతున్నాగా, దీని సంగతికూడా చూస్తా'నని పెట్టెలో పెట్టుకుంది. పక్కవాటాలోసివాళ్ళు సినిమానించి వచ్చేశారు. మళ్లా జయ కోసం చూస్తూ ముందుకు వచ్చి నిల్చుంది. జయని విడిచి, వసంత వెళ్ళటం చూసి శాంత లోపలికి వెళ్ళి పోయింది.

జయ మొహామ్మీదికి పడే జుట్టుని వెనక్కి తోసుకుంటూ పుస్తకాల బాగ్గు మోసుకొచ్చి తండ్రి బల్లమీద పడేసి 'చాలా బాగుంది అమ్మా పిక్చరు' అంటూ తల్లి మెడని చుట్టుకు దగ్గరగా నిల్చుంది. చెయ్యి విడదీసి 'వెళ్ళి బట్టలు మార్చుకో' అంది శాంత.

రోజు స్కూలునించి రాగానే కొంతసేపు తల్లి దగ్గర గారాలు చెయ్యటం అలవాటు పడింది. తల్లి అన్నమాటకి. దుఃఖము వచ్చినంత పని అయి అక్కడే కదలకుండా నిల్చుంది జయ.

ఆనంద మోహను రావటం చూసి జయని తీసుకు వంటగదికి వెళ్ళింది శాంత. జయ తింటూనే కునికిపాట్లు పడుతోంది.

శాంతకి ఏమి చేస్తే కోపము వస్తుందో అది చెయ్యటం సరదా; కోపంతో చేసే చేష్టలకి నగలబడి నవ్వటం. అది చూసి శాంత ఇంకా వుడికి పోవడం, చివరికి ఏడుపు మొదలు పెడితే, 'దేవీ కనికరించి వరాలు కోరుకో అన్నాము' అంటూ ప్రాధేయపడి చాలావాటికి వప్పేసు కుని రాజీ కుదుర్చుకోవడం ఆనంద్‌కి ఆనందం.

ఆ రోజు వరాల్లో వూరికి పంపటం వకటి. జయని జాగ్రత్తగా శాంత వచ్చేటంతవరకూ చూసుకోవటం రెండు. ఈ రెండూ ఆట్టే ఇబ్బంది పడక్కర్లేదు అనుకున్నాడు. ఇంక

మూడోదే కాస్త మడత పేచీగా వుంది. పుష్కలంగా డబ్బు ఎక్కడ తెచ్చేదా అని.

అందులో నెల చివర ఎవర్ని అడగటం అన్నదానికి సమాధానం రావటం లేదు. పోనీ వెళ్ళవద్దు అంటే? శాంతని పిల్చాడు. అప్పుడే నిద్రపట్టినట్టుంది, పలకలేదు. పాపం, కోపంతప్ప ఏమీ తెలీదు. ఇన్నేళ్ళనించీ నోరుతెరిచి వెడతానని అడగలేదు. అప్పుడే జయకి కొన్ని నెలల్లో పది ఏళ్ళు పూర్తి అవుతాయిలావుంది. తను ఎన్నిసార్లు తన వాళ్ళదగ్గరకి వెళ్ళివచ్చిందీ గుర్తుచేసుకున్నాడు. శాంత మంచం చివర కూర్చుని అలిసిన మొహంలోకి చూస్తున్నాడు. కళ్ళకింద గీతలు వెక్కిరిస్తున్నాయి. బుగ్గలు లోతుకి పోయాయి. కళ్ళు ఇంకా విశాలంగా పొడుగ్గా కనపడుతున్నాయి. చేతిగాజుల్లో వేళ్లుపెట్టి తిప్పుతున్నాడు. గుండ్రంగా పొట్లాల్లావుండే చేతులు పుల్లల్లా తోచాయి. తన సుఖం చూసుకోదు. ఎప్పుడూ తండ్రీ కూతుళ్ళని మేపడంతోనే సరిపెట్టుకుంటుంది. తిరిగి వచ్చాక శాంత విషయం తను కనుక్కోవాలనుకున్నాడు ఆనంద మోహన్.

పాలగంటకి వులిక్కిపడి లేచింది శాంత. చీటీ ఇచ్చి సీసా పుచ్చుకుంది. ప్రయాణం సంగతి వాడికి ఎందుకు చెప్పటం అని వూరుకుంది.

రోజూ తెల్లవారేసరికి వంట చెయ్యటం మామూలే. ఆరోజు రాత్రికి కూడా రొట్టెలు చేసి పెట్టేసింది. స్నానంచేసిన వళ్లు ఆరకుండానే వచ్చిన ఆలోచన చెప్పాలని ఆనందుని లేపింది. చల్లటి చేతులు వంటికి తగలగానే మెళుకువ వచ్చినా కళ్ళు తెరవలేదు. శాంత మొహం దగ్గరగాపెట్టి లేవమన్ని గొణిగింది. ఆనంద్ చేతిలో ఇరుక్కుంది. చెప్పేది వినండి అంటూ విడిపించుకుంటూ చెప్పుకుపోతోంది. ఇప్పుడు మళ్ళా చెప్పు అని నవ్వుతున్నాడు. 'పోండి' అంటూ మెల్లిగా కొట్టి కొంగుతో మొహందాచుకుంటూ తప్పించుకుపోయింది.

మళ్ళీ ఎవరిపనుల్లో వాళ్లు హడావిడిగా తిరుగుతున్నారు. కారియర్లు సర్ది నీళ్ళసీసాలతోసహా సిద్ధం చేసి వాకిట్లో పెట్టింది శాంత. ఆఫీసుకు వెళ్ళే వేషంతోవచ్చి శాంతకెదురుగా నిల్చున్నాడు. చేతి కున్న గాజులజత తీసి ఇచ్చింది.

అవి తీసుకునేందుకు మనస్కరించలేదు. 'ఆఖరిజత కాదూ' అని శాంత కళ్ళల్లోకి చూశాడు.

'పోనీ మానెయ్యమంటారా ?' అని అమాయకంగా అడిగింది.

"నీ లోగడ కథలో ఉరిపోసుకొని ఆత్మహత్య చేసుకొన్న సుశీలని ః రాసుకో
మా ప్రేతలోకపు కథలు బోలె దున్నాయి చెపుతా !...

'జయతో చెప్పావా ప్రయాణం సంగతి' అంటూ జయని పిల్చి 'మీ అమ్మ వూరికెడితే మనిద్దరం వుందామా?' అని అడిగాడు.

వుండనని, వుంటానని చాలా సేపు గొడవచేశాక వుండేందుకు వప్పుకుంది.

శాంతని స్టేషనుకి రమ్మనిచెప్పి తను అక్కడికే వచ్చి కలుస్తానని చెప్పి ఆనందమోహాను వెళ్ళిపోయాడు.

జయ స్కూలుబస్ హారన్ వినగానే దిక్కుమొహం పెట్టింది. 'మళ్ళా ఎప్పుడు వస్తావమ్మా' అని పుస్తకాల సంచీ కిందపెట్టి అడిగింది.

శాంతకి కళ్లు చెమ్మగిల్లాయి. 'ఇదే మొదలు విడిచివుండటం. తొందరగా వచ్చేస్తాలే. నాన్నగారు వుంటారుగా, భయంలేదు. పక్కఇంటి పాటి నీకు కావల్సిన వన్నీ చేసి ఇస్తుంది.' అని దగ్గరగా తీసుకు తల నిమిరింది. మళ్ళా హారన్ మోగేసరికి పరుగెట్టుకుంటూ వెళ్ళింది. కిందకెళ్ళి టాటా చెప్పింది.

బస్సు వెళ్ళేదాకా చూసి శాంత లోపలికి వచ్చింది. పోనీ మానేస్తే ఏమి అనిపించింది. వీళ్లని అవస్థపెట్టి వెళ్ళడమేమిటి? అని ఆలోచనలతో సతమతమవుతోంది. పక్కఇంటి పాటి వచ్చి 'బండి ఎన్నిగంటలకి' అని అడిగాక మళ్ళా వెళ్ళేందుకే నిశ్చయించుకుని తొందరగా సర్దటం మొదలుపెట్టింది.

పాటి మొల్లో డబ్బు తీసి శాంత చేతిలో పెడుతూ 'మళ్ళా నువ్వు ఇచ్చే

టప్పుడు మా కోసాలు చూడకుండా ఇవ్వు' అని చెప్పింది.

'వద్దులెండి. వారు స్టేషన్లుకి తెస్తా నన్నారుగా' అని చేతులు దాచుకుంది శాంత.

'ఒక సమయంలో రాకపోతే ఏమి చేస్తావు? నువ్వు తిరిగివచ్చిన వెనక ఇద్దువులే; తొందరేమి' టంది పాటి.

వక్కర్తీ ప్రయాణం చెయ్యటం పుట్టాక అదే మొదలు కావటం మూలాన కొంత ఖంగారుగా వుంది. పాటిని స్టేషనుదాకా తోడు రమ్మని తీసుకెళ్ళింది.

'బండి వచ్చేసిందే' మీఆయన ఎక్కడ! అంటూ వెతుకుతోంది పాటి 'నీ దగ్గర వున్న డబ్బు ఇవ్వు. టిక్కెట్టు తెస్తా'నని పాటి వెళ్ళబోయింది. అనంద మోహను హడావిడిగా ముందుకి వెళ్ళిపోతుంటే పాటి అరచింది.

అప్పటికే ఎక్కడా ఖాళీలేదు. అన్ని పెట్టెలూ కిక్కిరిసి వున్నాయి.

'రెండవ తరగతి ఆడవాండ్ల పెట్టె సుమారుగా జాగా వుంది' అని పాటి చూసివచ్చి చెప్పింది. శాంతని ఎక్కించి ఆనంద్ టికెట్టు మార్చేందుకు వెళ్లాడు.

రైలు కదులుతూండగా వచ్చాడు. కూడా నడుస్తూ టిక్కెట్టూ డబ్బూ చేతికి ఇచ్చి. ప్లాస్టిక్ గాజులు ఎట్టివి జేబులోంచి తీసి లోపలికి విసిరాడు. రైలు ఎందుకో వక్కకుదుపు కుదిపి ఆగింది. ఆనంద్ వేగంగా శాంత పెట్టె దగ్గరకి వచ్చాడు. 'నా దగ్గర డబ్బు వుంది. పాటిదగ్గర తీసుకున్నా. మీ దగ్గర పెట్టుకోండి,' అని ఆనంద్ జేబులో పెట్టింది శాంత. ఇంటిదగ్గర ఏర్పాట్లన్నీ ఏకరువు పెడుతోంది. పూర్తి కాకుండానే రైలు జరిగింది. పాటితో వెళ్తున్నట్టు చేత్తో సైగచేసింది. చేతికి తొడిగిన గాజులు చూసుకుంది. ఆనంద్ కనపడేటంతవరకూ చూస్తూ వెళుతున్నట్టు చేయి కదుపుతూనేవుంది.

ఎవరిసామాన్లు వాళ్ళు సర్దుకుంటూ చాలా సేపు గడిపాక మాటలు, ప్రశ్నలు మొదలుపెట్టారు శాంత కిటికీలోంచి బయటికి చూస్తోంది. లోనావాల వచ్చేసింది. మేఘాలు కూడా వస్తూన్నట్టు కనపడుతున్నాయి. వాటి ఆకారాల్లో తండ్రీ, పినతండ్రీ. అన్నగార్లూ అంతా కనపడి వెళుతున్నట్టు వూహిస్తోంది. 'ఎన్నేళ్ల తరవాత మళ్ళా ఈదారిని చూస్తున్నా' ననుకుంది.

ఆ పెట్టెలోనే ప్రయాణం చేస్తున్న మరో తెలుగు ముసలమ్మ ప్రశ్నల వర్షం కురిపిస్తోంది. ఏ వూరు వెడుతూంటా? మీ ఆయనకి ఏమి పని? జీతం ఎంత? అన్నింటికి ముఖావంగా సమాధానం చెప్పే శాంత కేసి వక సారి కోపంగా చూసి పక్కకి తిరిగి కళ్ళు మూసుకుంది. అంత దూరం

నించి వచ్చినా, నిడదవోలు వచ్చేసరికి ఖంగారు ఎక్కువయింది. తన సామాన్లు అన్నీ గుమ్మం దగ్గరకి చేర్చింది; చేగల్లు దాటింది. కాళ్ళు చేతులు వణుకుతున్నాయి. కొవ్వూర్లోనే దిగుతానని తనతో కూడా ప్రయాణం చేసిన ముసలమ్మకి చెప్పింది. స్టేషను వచ్చేసింది. ఎల్లాగో కొంత ధైర్యాన్ని పట్టుకు వేళ్లాడి, మెల్లిగా దిగి, తన సామాన్లు దింపుకుంది. తెలిసిన మొహం ఒక్కటీ కనపడలేదు. తను వెళ్లాల్సిన చోటికి బస్సులు పడ్డాయట. వెళ్ళేవాళ్ళతో కలిసి బస్సెక్కింది. వంతెన ముందే బస్సు ఆపి దిగమన్నాడు. అక్కడ నించి ఎల్లా వెళ్ళటమా అని దిగులుతో నాలుగుపక్కలా చూస్తోంది.

వీరయ్యతాత కిర్రు చెప్పులు చప్పుడు చేసుకుంటూ అటే వస్తున్నాడు. శాంత ఎదురెళ్ళి 'తాతా' అని పలకరించింది.

కళ్ళపైన చెయ్యి పెట్టుకు 'ఎవరు?' అని అడిగి 'శాంతమ్మవి కాదూ?' అని గుర్తుకు తెచ్చుకు చాలా సంతోషంగా యోగక్షేమాలు అడిగాడు. 'అయితే మీ అన్న వచ్చాడా పిలుపుకి' అని శాంత కేసి చూశాడు. 'అబ్బే ఎవ్వరు రాలేదు. శుభలేఖ మాత్రం వచ్చింది.' అని వూరుకుంది శాంత.

ముక్కుమీద వేలు వేసుకున్నాడు.

'పట్నం వెళ్ళి పరదల్ని పిల్లల్ని తీసుకొచ్చాడంట. నువ్వా చెల్లెలి వేగా! వచ్చావుగా! అయి అన్నీ ఎందుకులే. నా తెలివి నిలోచ్చె పెట్టి మాట్లాడుతున్నా' అని నొచ్చుకున్నాడు వీరన్న.

'ఎవరైనా మనిషి వుంటే. సామాన్లు ఇంటికి పట్టుకు రావాలి' అని నసిగింది శాంత.

కళ్ళపైన గెడ్డం ఆన్చి ఎవరైనా వస్తున్నారో ఏమోనని చూస్తున్నాడు వీరన్న.

'అయితే తాతా నా పొలం నువ్వే చేస్తున్నావా?' అని అడిగింది శాంత.

'ఏక పడాదేగా నాకు ఇస్తా. మీఅన్నే చేసుకుంటున్నాడు. ఏమి ఇస్తున్నాడు? ఏంటి సిస్తు?' అని వీరన్న అడిగాడు

'ఇంతవరకూ ఒక్క దమ్మిడీ పంపలేదు. ఎప్పుడూ నష్టము వస్తోందని ఏటా వో వుత్తరం మాత్రం వ్రాస్తాడు. ఇప్పుడు భూములు ధర ఏమన్నా పెరిగాయా' అని అడిగింది శాంత.

పెరక్కేం నీ భూమికి యకర ఐదు, లేకపోతే ఆరువేలు రావచ్చు ఏం అమ్మేస్తావా' అన్నట్టు చూశాడు.

'నేను వుండగా బేరం వస్తే బాగుండును' అంది శాంత.

'మీ అన్ననిగాని బేరం పెట్టమంటివా రెండేలుకంటే లేదు అంటాడు ధర. నీ యిష్టం మరి,' చుట్ట దూరంగా పారేస్తూ వీరన్న చెప్పాడు.

నువ్వు ఎవరికేనా చెప్పి బేరం పెట్టి పెడుదూ. అన్నీ కుదిరాక చెపుతాను' అంది శాంత.

'నేను బేరం పెట్టా నని తెలుస్తే గోల పెడతాడు. నాతో గొడవ పెట్టుకున్నాడుగా, మాట్లేవు. అయినా నీ భూమి కనక చెప్పి చూస్తాలే. సాయంకాలం మాటు వో పాలి ఇంటికి రా. మీ మామ్మని కూడా చూడచ్చు. ఎవర్నైనా పిల్చుకొస్తా, శానా సేపు నిల్చున్నావు. ఎప్పుడు తిన్నావో ఏమో' అంటూ వెళ్ళాడు వీరన్న.

వెంట పెట్టుకొచ్చిన కుఱ్ఱాడికి గుర్తు చెప్పి పంపాడు. నీళ్ల బేగ్ శాంత పట్టుకు వాడితో కూడా నడుస్తోంది. చాలా ఇళ్లు, కొత్తగా కట్టిన డాబాలు, పెంకుటిళ్లు - వూరు ఎంత మారింది అనుకుంది శాంత.

వో కొత్త డాబాలోకి తీసుకెళ్ళాడు కుఱ్ఱాడు. పెద్ద పందిర ముందువున్నా ఇల్లు బాగానే కనపడుతోంది. అరుగు మీద అంతా కొత్తవాళ్ళే. అన్నగారు లోపలినించి వస్తున్నాడు. 'ఎప్పుడు వచ్చావే' అని పక్క మాట అని

కూర్చున్నవాళ్లదగ్గరికి వెళ్ళాడు.

శాంత మనస్సు చివుక్కుమంది. ఎన్నోఏళ్లతరవాత వచ్చినందుకు ఎంతో ఆదరణ చూపుతాడు అనుకుంది. సామాను వో మూల పెట్టుకుంది. వాడి చేతిలో డబ్బులు పెట్టి లోపలికి వెళ్ళింది శాంత.

వడ్డాణం జెట్టు వెనక్కి దోపుకుంటూ వదినగారి చెల్లెలు ఎదురయింది. 'ఏవమ్మోవ్ వదినా' అంటూ కౌగలించుకుని 'ఎప్పుడు రావటం? అన్నయ్యేరీ?' అని అడిగింది.

'నేనే వచ్చా. మీ అన్నయ్యకి శలవ దొరక లేదు' అని చెప్పింది శాంత.

అప్పగారితో 'మీ ఆడబిడ్డ వచ్చిందేవ్' అని చెప్పి శాంతని స్నానం చేసేందుకు పిల్చుకెళ్ళింది. పెట్టె అవి గదిలో పెట్టించింది రాజ్యం. శాంతకి ప్రయాణం బడలిక అప్పుడు తెలుస్తోంది. వదినగార్ని తనే వెళ్ళి పలకరించింది.

'ఏ పదిమంది వున్నారని. పక్క పిల్ల పెళ్ళి. నాలుగు రోజులు ముందు వస్తావనుకున్నాము. పోనీలే అసలు వచ్చావు అదే సంతోషం' అంది వదిన ఏదో మాట్లాడాలి గదా అన్నట్టు.

నాలుగు మెతుకులు తిని సామాను పెట్టిన గదిలోకి వెళ్ళి వో చాప పరుచుకు పడుకుంది. ఎంత సేపు పడుకుందో ఏమో లేచేసరికి పొద్దు కుంకుతోంది. ఇంకా బద్ధకం వదల్లేదు. వంటగది గుమ్మానికి చేర్లపడి నిల్చుంది శాంత.

వదినగారి సిగకి పువ్వులు చుట్టుతోంది భాగ్యం. 'మీ సొంత ఆడబిడ్డ వచ్చిందిటగా. ఇంక మేము అవసరం వుండం లే,' అని భాగ్యం చెల్లెలు లక్ష్మి చెప్పుతోంది.

'ఎక్కడో వుండి ఏటికి కోటికి అన్నట్టు వస్తే ఏమి ప్రేమలు వుంటాయి. నిజం చెప్పద్దూ. మీ దగ్గర వున్న చనువు అమ్మాయి దగ్గర నాకు లేనే లేదు. మళ్లా చెప్పలేదు అనుకునేరు. పెళ్ళివారు వెళ్లేదాకా మీరు ఇంక ఇంటికి వెళ్లడానికి వీల్లేదు, తెల్సిందా. పిల్లతో కూడా మా రాజ్యాన్ని మిమ్మల్ని పంపాలని వుంది' అని వదినగారు చెప్పటం శాంత వింది.

పెరట్లో రాజ్యం పువ్వులు గుచ్చుతోంటే శాంత అక్కడికి వెళ్ళి కూర్చుంది.

'ఇప్పుడే లేచావా?' అని గుచ్చే సూది శాంత చేతిలో పెట్టి వెళ్ళింది రాజ్యం.

టిఫిను కాఫీ తెచ్చి తీసుకోమని శాంతముందు పెట్టింది రాజ్యం.

'ఈ పిల్లకి ఎందుకో తనంటే ఇంత ప్రేమ' అనుకుంది శాంత.

'పెళ్ళి పిలుపుకి బయలుదేర మని తొందర పెడుతున్నాడు పురోహితుడు. ఏమే రాజ్యం అల్లా

కూర్చుంటె ఎల్లాగే. పిలుపుకు వెళ్లాలి లే అని, ఆ పక్కనవున్న శాంత తో. 'నువ్వు కూడా రా పెడదాము' అని వదినగారు పిలిచింది.

'నేను గుచ్చిపెడతా, నువ్వు వెళ్లు రాజ్యం' అంది శాంత.

'మీరు వెళ్ళిరండి. నేనూ వదినా కలిసి నరుసుకి జడ కుడతాము' అని రాజ్యం అనటంతో పిలుపుకి వెళ్లటం తప్పింది.

రాజ్యం అందిస్తోంటే శాంత అట్టకి పువ్వులు పెట్టి కుట్టింది. ఇద్దరూ కలిసి పంతో అందంగా జడ తయారుచేశారు. గులాబిపువ్వులు రావటంతో రెండు పెద్ద దండలు గుచ్చి చెమ్కీ చుట్టింది శాంత.

'ఎంతబాగా గుచ్చిందో చూడ'మని రాజ్యం పందిట్లోవున్న బావగార్ని పిల్చుకొచ్చి చూపెట్టింది.

శాంత పక్కన కూర్చుని 'మీ ఆయన రాలేదేమే' అని అన్నగారు అప్పుడు అడిగాడు.

'శలవ దొరకలేదు. జయకి స్కూలు పోతుం దని తీసుకురాలేదు' అని సర్ది చెప్పింది శాంత.

వచ్చే బంధువులు వస్తున్నారు. ముహూర్తానికి రమ్మని పిలిచేందుకు రాజ్యం శాంతకూడా వెళ్ళారు. ముహూర్తం సమీపిస్తున్నా వియ్యాపు రాలు రాలేదు. ఏమిటి అని ఆరా తీస్తే లక్ష్మిని కాఫీ పంపమందెట. ఇప్పుడు వీలులేదు తెల్లారితేకాని అందెట. దాంతో వాళ్ళు రామని కూర్చున్నా రని వార్త తెచ్చాడు ఒక పెద్దమనిషి.

ఎవర్నీ అడక్కుండానే రాజ్యం శాంతా నిండేదు కాఫీ చేయించి తీసు కెళ్ళి దగ్గరుండి అందరికి ఇచ్చి పిల్చుకు వచ్చారు.

మొగ పెళ్ళివారికి శాంతమీద రాజ్యంమీద గౌరవం ఏర్పడింది. ఏది కావల్సినా వీళ్ళనే అడుగుతున్నారు. శాంతకూడా వడ్డనలోకి, అదీ వెళ్ళి చేస్తోంది.

వచ్చిన బంధువుల్లో వకావిడ 'నగలు మోటని పెట్టుకోలేదా? లేక మాలాగే లేకా' అని అడిగేసింది శాంతని.

పక్కన వున్న రాజ్యం 'లేకేమి ఖర్మం. ఆ వూళ్ళల్లో ఇక్కడలా దిగే సుకుంటే జంతువుల్ని చూసినట్టు చూస్తా'రని ఖచ్చితంగా జవాబిచ్చింది.

ఆవిడ పక్కనేవున్న లక్ష్మి 'అబ్బో చెప్పావులే, మా తోటికోడలు చెల్లెల్ది కూడా బొంబాయే. ఎన్నో కొత్త నగలు పెట్టుకు వస్తోవుంటుంది. అక్కడి వాళ్లు బోలెడు పెట్టుకుంటా రనికూడా చెప్పింది;' అని రాజ్యంతో అంది.

'ఆవిడ కోతలు వినేందుకు నువ్వు దొరికివుంటావు. లేకపోతే అన్ని నగలు రోజూ పెట్టుకు తిరిగితే ఈ పాటికి

ఎవడో ఎత్తుకుపోయి వుండేవాడే' అంది రాజ్యం.

శాంత ఏమీ మాట్లాడకుండా ఇంకో చోటికి వెళ్ళింది. రాజ్యంకూడా వచ్చి పక్కనే కూర్చుంది.

పెళ్ళివారి అలకలు, తీర్పులు అన్నీ సవ్యంగా జరిగాయి. అప్పగింతలు అయి అంతా శోకాలు పెడుతున్నారు. పిల్లతో వచ్చేవారంతా బయలుదేరండి అని చెప్పి వెళ్ళారు.

'ఎవర్ని పంపుతూవు' అని రాజ్యాన్ని సలహా అడిగింది అప్పగారు.

'నేను రేపు వెళ్ళిపోవాలి కనక మీ ఆడబిడ్డని పంపు' అని చెప్పింది. వెనక నిల్చున్న లక్ష్మి 'శాంతక్క వెడితే మేము వెళ్లం బాబూ' అని మూతి ముడుచుకుంది.

'మీ అప్పచెల్లెళ్ళు ఇద్దరూ, మూ పిన్ని వెళ్లండి' అని లక్ష్మికి చెప్పింది వదినగారు.

రాజ్యానికి అప్పగారిమీద కోపం వచ్చినా పయికి తేలలేదు. అసలు ఆడబిడ్డ అంటే లేదు; అన్నదమ్ములాళ్ళ పిల్లలమీద ఎందుకు ఇంత అభిమానమో అర్థం కాలేదు. ఐనా నాకెందుకులే అని సరిపెట్టుకుంది.

పెళ్ళివారు వెళ్ళగానే సందడి తగ్గి బావురుమన్నట్లు వుంది ఇల్లు.

శాంతకి విజయ ఏమి చేస్తోందో అని గుర్తుకు రాగానే ఆ రోజే బయలుదేరా లనిపించింది. వీరయ్య యింటికి దారి తెలుసుకు వెళ్ళింది. వీరయ్య భార్య ఎదురువచ్చి ఎంతో ఆప్యాయతతో లోపలికి తీసుకెళ్ళింది. చిన్నప్పటి సుచ్చట్లు ఎంతోసేపు చెప్పింది. 'మీ నాన్నైనా అమ్మైనా వుండివుంటే ఇన్నేళ్ళు చూడకుండా వుండేవారేనా?' అని కళ్ళు వత్తుకుంది.

శాంతకి కూడా కళ్ళు నీళ్ళతో నిండాయి 'అమ్మాయి' అంటూ వీరయ్య లోపలికి వచ్చాడు.

'నీ భూమికి పద్దానుగేలు వచ్చేట్టు బేరంతెచ్చాము.ఓ పోటీమీద వచ్చింది. లేకపోతే ఎనిమిదేల కంటే రాదు. నీ కిట్టమయితే సెప్పు; ఇప్పుడే అగ్రిమెంటు రాయించేత్తా.'

శాంత తన చెవుల్ని తానే నమ్మలేక పోయింది. 'తండ్రి తనకి ఇచ్చినప్పుడు. అంతా పల్లభూమి అని హేళన చేశారు అత్తారింవాళ్ళు. ఇప్పుడు ఇంత ధర పెరుగుతుందని తెలిస్తే, వాళ్ళకి తగిన సమాధానం చెప్పి వుందును. ఏమి లాభం. ఈ సంగతి వాళ్ళకి ఇప్పుడు తెల్సినా అప్పులకోసం పీకుతారు' అనుకుంది.

'ఏటి అమ్మాయి ఆలోసిస్తున్నావు' అని వీరన్న అనగానే, 'అబ్బే ఏమి లేదు. నీకంటే ఈ వూళ్ళో నా మంచి కోరే వాళ్ళు ఎవరున్నారు? నీకు మంచిదనితోస్తే ఇప్పుడే వ్రాయిం

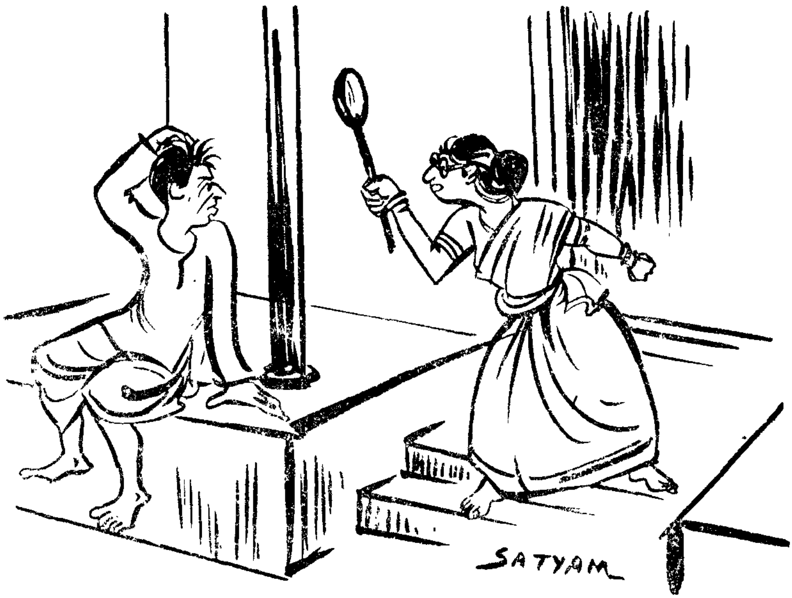

''ఏమోలే పెద్దమనుషు లున్నారని ఊరుకుంటే, వాళ్ళు పోయాకకూడా 'ఒసేవ్, ఏమేవ్' అని వెధవకూతలు కూస్తావా?''

చెయ్యి. అన్నయ్యకి ఎప్పుడు చెప్పాలి అన్నదే భయంగా వుంది' అంది శాంత.

'నన్నేం శాస్తాడులే, నా మీదే సవాల్ చేస్తాడేమో సూడు' అని వీరన్న నసిగాడు.

శాంత ఓ నిర్ణయానికి వచ్చేసింది. 'ఏమన్నా కానీ అమ్మటం ఖాయం. అన్నగారి సంసారం అన్ని విధాలా బాగున్నప్పుడు, ఇది వాళ్ళ కెందుకు వదిలెయ్యాలి? పైగా ఇన్నేళ్ళనించీ దాని మీద వచ్చింది వాళ్ళే తీసుకున్నారు. తను వచ్చినందుకు వాళ్లేం ఎక్కువ సంతోష పడటం లేదు. ఎందుకో, ఏమో.'

తండ్రి ఇచ్చింది తనెందుకు అనుభవించకూడదు అనుకుంది. 'పిలిపించి బేరం కుదుర్చు' అని వీరన్నకి చెప్పించింది శాంత.

వీరన్న భార్య 'అంతడబ్బు ఒక్కపాలి ఇస్తాడా?' అని అడిగింది.

'ఆడికాడ వుందిగనకే నేను మాట వరస కనగానే పట్టుకున్నాడు. నాకు మాత్రం తెలవదంటే?' అని భార్యని కసిరాడు.

వీరన్న వెళ్ళగానే 'మీ పెద్దత్త పోయేముందు ఓ గొలుసు, గాజులు చేయించి నా దగ్గరే పెట్టింది. ఏవూసు అనలేదు అనుకో. శాంతకి పుత్తరం

ప్రాయాలన్నా ఆడిసేతేగా రాపించాలనుకునేది. మీ పిన్నత్తకి ఆ వస్తువు సంగతి సెప్పొద్దు అంది. ఎల్లేప్పుడు బాగానేవుంది. అమ్మాయి ఎల్లగానే ఏటో తల్లో మంట అంది అంట. కూసేపట్లో పాణం పోయింది అని సెప్పుకున్నారు. మీ అత్త వడ్డీకిచ్చిన డబ్బు అంతా మీ అన్న తీసేసుకునే డాబా ఏశాడు. మీ వదిన పంటినిండా మలామాపూతలా. ఎంత బంగారం చేసేయించిందోనంట. పెళ్ళికొడుక్కి పదేలు ఇచ్చారంటగా?' అని అడిగింది.

తెలవదన్నట్టు పెదవి విరిచింది శాంత.

'ఇంతకీ నేసెప్పేదేమంటే ఆ వస్తువు నువ్వు తీసుకెళ్ళు. నేనూ సెద్దదాన్నయ్యానా, తరవాత నీకు ఎవరు చేరుస్తారు ఎనక?' అని వీరన్న భార్య లోపలికెళ్ళి తెచ్చి కళ్ళకద్దుకు శాంత చేతిలో పెట్టింది. పద్దాలుగు తులాలు గొలుసూ, పదితులాలు గాజులూ' అని చెప్పింది.

పెద్దత్త ఎప్పుడూ దూరపు ఆలోచన వుండేది. తన పెళ్ళికి భూమి ప్రాయించిందికూడా ఆవిడే. తండ్రిని పలకసర్లు చేయించమని ఎంతో పోరు పెట్టింది. చేతిలోవున్న పలకసర్లు తిప్పి చూసుకుంది. అసలు మామ్మ ఆ వస్తువ ఇవ్వకపోతేమాత్రం ఎవరు అడగ్గలరు? ఎల్లాగయినా ఆ నిజాయితీ ఆ తరంతోటే ఆఖరేమో! తన చిన్నప్పుడు నాన్నదగ్గర వీరన్నతాత ఎంతెంత కట్టలు దాచేవాడో గుర్తుకు వచ్చింది శాంతకి.

'ఏటి నవ్వుతున్నావు అమ్మాయి?' అంది.

'అబ్బే, చిన్నప్పుడు తాత నాన్న దగ్గరకి డబ్బుకట్టలు తేవడం గుర్తుకొచ్చింది. నేను రోజూ కానీ పుచ్చుకుని గంగిరెద్దువాడికిచ్చి పొగిడించుకోవటం గుర్తు వచ్చి నవ్వాను' అని శాంత చెప్పి, 'నువ్వుకాబట్టి నా కోసం దాచి ఇచ్చావు; మరొకాళ్ళయితే నాకెందుకిస్తారు' అని వినయంగా తాత భార్యతో అంది.

'ఆఁ వుండాది ఇంతమాత్రానికేనా' జనమం అంతా ఎతికితే వకటయినా మంచిపనిదొరకలా?' అని నిట్టూర్చింది.

వస్తువులు మళ్ళీ ఇచ్చి, 'వెళ్ళేటప్పుడు తీసుకుంటా. ఓసారి చిన్నత్తని చూసి వస్తా' నని బయలుదేరింది శాంత.

'చూడు అమ్మాయి డబ్బువూసు ఎత్తమోక. పీక్కుతినేత్తాడు నీ అత్త కొడుకు' అని చెప్పింది మామ్మ.

ఇంటి దగ్గర ఎదురయిన రాజ్యంతో మేనత్తని చూసేందుకు వెడుతున్నానని చెప్పింది. తాను కూడా వస్తానని బయలుదేరింది రాజ్యం. ఒంటెద్దు బండి మాట్లాడింది అప్పలమ్మ. బండి

పుంతలోంచి వెడుతోంది బ్రహ్మ చెముడు డొంకలు గురివింద తీగెలు అల్లాగే వున్నాయి. దూరంగా తాటి తోపూ, గొడ్లపాకలూ, అక్కడ అక్కడా చుట్టు గుడిసెలు, పంటకాలవ పైన తాటిబద్దెలు అన్నీ ఎరుగున్నవే. పచ్చటి పొలాలు పలకరించినట్టు వున్నాయి. 'ఎన్ని వూళ్ళు తిరిగినా చిన్నతనంలో పెరిగిన చోటు నచ్చినట్టు ఏదీ నచ్చదేమో' అనిపించింది.

'ఎప్పుడో అక్కయ్యతో వో సారి వెళ్ళాను' అని రాజ్యం మాటలు మొదలు పెట్టింది.

'నేను మాత్రం ఏ వకటి రెండు సార్లు వెళ్ళానో అత్తయ్య ఇంటికి. ఎప్పుడూ ఆవిడ నాన్న దగ్గరే వుండేది, మా చిన్నతనంలో' అంది శాంత.

రోడ్డు మరీ బాగుండలేదు. బండి కుదుపు భరించలేక రాజ్యం ముందుకి వంగుతూ అంది.

'దేశంలో ఎంత మార్పు వచ్చినా పుంతలో మాత్రం రోడ్డు రాలేదు' అంది శాంత.

బండివాడు చుట్ట పారేసి, 'వోట్ల కాడ ఆ వూరి పెసిడెంటుగారికి ఈడ నెగ్గిన ధర్మారావుగారికి సెడింది. రోడ్డుకి ఏసిన కంకరు గుట్టలు మళ్లా తీయించేశా రండి' అని చెప్పి పాడు బడ్డ గుడి రాగానే 'వచ్చేశామండి వూళ్ళోకి' అన్నాడు, బండివాడు.

మేనత్తగారి ఇల్లు ఏమీ మారలేదు. విరిగిపోయిన మట్టిగోడల మధ్య వున్న పెంకుటిల్లూ, ఇంటి ముందు మురికి గుంటా అల్లాగే వున్నాయి. రాజ్యాన్ని పిల్చుకు లోపలికి వెళ్ళింది శాంత. పెరట్లో చిన్నగుడ్డ చుట్టుకు కూర్చుంది మేనత్త. పరామర్శలు, పలకరింపులు అయ్యాక 'అమ్మాయి ఎవరే?' అని అడిగింది మేనత్త.

'మా వదిన చెల్లెలు. మర్చి పోయావా?' అని అడిగింది శాంత.

'ఎవరు రాజ్యమా? ఎవర్నీ గుర్తు పట్టలేకపోతున్నానే; నీ కెందరే పిల్లలు?' అని అడిగి, చూడు మీ వదిన పెళ్ళికికూడావచ్చి పిలవలేదు; దాని పొగరు. వక్కదాన్ని బతికున్నాను గదా!' అని ఆయాసపడింది మేనత్త.

మాట తప్పించాలని 'ఏదో ఆ హడావిడిలో రాలేకపోయివుంటుంది' అని శాంత అంది.

'ఈ మాటల కేమిలే. అసలు మీ అన్నకి డబ్బుదాహం పుట్టింది. అప్ప కూడపెట్టిన డబ్బు అంతా చిల్లిగవ్వ నాకు ముట్టకుండా తనే తీసుకున్నాడు. మీ వదిన ఎంతో బంగారం కొందిట అప్పుది పెట్టేగా ఈవిడ వడ్డాణాలు గిడ్డాణాలు చేయించింది. నాకు కొంతేనా ఇవ్వవచ్చుగా!' అని మూలి గింది మేనత్త.

'మీ కోడలు లేదా' అని అడిగింది. శాంత.

'లేకేం, వుంది. కొరివితో తల గోక్కున్న అంత సుఖం. కోడలు మాట్లాడితే. వాడేమో దాని పల్లో పడిపోయె. నాకా వోపిక లేదు. అలాగే వార్చి పడేస్తున్నా' అంటూ మళ్ళీ తగ్గటం మొదలుపెట్టింది మేనత్త.

రాజ్యం 'పడదామా' అని అడిగింది.

'ఏమి పోద్దమే అప్పుడే వెళ్ళటమా ?' అంటూ కోడల్ని పొలి పొబ్బలు పెట్టింది రమ్మని శాంత మేనత్త.

కొడుకు వచ్చాడు కోడలు బదులు. 'అది ఏదిరా ?' అని తల్లి అడిగింది.

'ఎందుకు అల్లా అరుస్తావ్ ? ఎన్ని సార్లు చెప్పాను, దాని వంట్లో బాగుండనప్పుడు పిలవ్వద్దని,' కసిరాడు.

'సరేలే, దానికి నాకూ బాగున్న దెప్పుడు కనక. శాంత చూస్తుందని పిలిచాను' అంది తల్లి.

శాంతకేసి అదోలా చూసి 'ఎవరో అనుకున్నా. నిన్ను గుర్తుపట్టలేదు సుమా ? ఇల్లా తయారయ్యావేం ? మీ ఆయనకి ఏమిస్తున్నారు ?' అంటూ ఆరాలు మొదలు పెట్టాడు, మేనత్త కొడుకు సూర్యం.

మౌనంగా నవ్వి వూరుకుంది శాంత.

'సరే కాని బొంబాయినించి ఏమి తెచ్చావే అని వెకిలిగా నవ్వుతూ అడిగాడు. భార్య రావటం చూసి 'లక్ష్మి రా, రా, చుట్టం వచ్చింది' అంటూ భయపడుతూ అటు చూశాడు.

వున్న నగలన్నీ పంటిని తగిలించుకుంది. మంచి నలుపురంగు శరీరం మీద బంగారం గంభీరంగా కనపడుతున్నా ఇత్తడి కళ పుట్టిపడుతోంది వాటికి. 'అంత తీరిగ్గా కూర్చున్నారేం' అని కోపంగా సూర్యంకేసి చూసింది లక్ష్మి.

అబ్బే. తీరికా? అమ్మ ఎందుకో పిలిస్తే వచ్చా. ఈవిడ ఎవరో తెలుసు కదూ?' అని శాంతని ఫలానా అని చెప్పుకున్నాడు భార్యకి.

'ఇంకేం మళ్ళావచ్చి ముచ్చట్లు ఆడుకోవచ్చు. ముందు వెళ్ళి నోటు రాయించుకురండి' అని వెటకారంగా శాంతకేసి చూసింది లక్ష్మి.

ఈసారి శాంతకి కోపమువచ్చినా పైకి ఏమనలేదు. 'వెళ్ళివస్తా' అని మేనత్తకి చెప్పి బయలుదేరింది.

'మా ఆవిడ నిర్వాకం వినకుండానే వెళ్ళిపోతావా ?' అని గర్వంగా సూర్యం లక్ష్మికేసి చూస్తూ శాంతని అడిగాడు.

'కనపడుతూనేవుందిగా! ఇంక వినక్కర్లేదు' అంది శాంత.

'అబ్బో నిన్ను పొగడలేదనా ఆ అక్కసు' అంది లక్ష్మి.

సూర్యానికి మతిపోయింది. చూడ్డానికివచ్చిన శాంతని లక్ష్మి నోటినించి రక్షించటం ఎల్లాగో తోచక, 'అయితే నువ్వుకూడా వస్తావేమిటి?' అని లక్ష్మిని అడిగాడు.

వాళ్ళ ముచ్చట్లు వినకుండానే శాంతా, రాజ్యం వాకిట్లోకి వచ్చారు. మేనత్త వెనకాతే వచ్చింది.

శాంత మేనత్త చేతిలో డబ్బు పెట్టి 'పటిక బెల్లం తెప్పించుకో' అంది.

'ఎందుకే' అంటూనే లెక్క పెట్టుకు బొడ్డులో దోపుకుంటూ 'వుండు అమ్మా' అని; 'లక్ష్మి బొట్టన్నా పెట్టవే' అని కోడల్ని పిలిచింది.

దొడ్లో వాళ్ళు పగలబడి నవ్వుకోవటం వినపడుతోంది. రాజ్యం గడప మీద అక్కపిడతలో వున్న కుంకం

శాంతకి పెట్టి తనూ పెట్టుకుని 'వస్తా' మని చెప్పి బయలుదేరారు.

బండి మళ్లా వూరు విడిచి పుంత లోకి వచ్చేసరికి చీకటిపడుతోంది.

రాజ్యం 'ఎందుకు వచ్చానా అనిపించింది వదినా' అని చెప్పింది.

'ఎల్లా బ్రతుకుతున్నారో బాబూ! వున్న కాస్సేపు తేళ్ళూ జెఱ్ఱులూ పాకి నట్టు అయింది నాకు. వకటి రెండు గదుల్లో వున్నా ప్రాణానికి హాయిగా వుంటుంది మాకు. ఆ అందానికి ఆ నగలు, ఆ మాటలు, ఏదో రాక్షసిలా వుంది, చెప్పద్దూ. పోనీ వాటికేంలే అనుకున్నా ఇల్లైనా సుభ్రంగా పెట్టుకో వచ్చుగా! ఆ ముసిల్దానిచేత వండించక పోతే చేసుకోరాదూ?' అని శాంత రాజ్యంతో అంది.

'నా కూతురు కూడా వచ్చినదగ్గర్నించీ చూస్తే అల్లాగే అనిపిస్తోంది. ప్రతిమాట డబ్బుకి ముడి. అది కాకపోతే సినిమా మాటలు, అవి అయిపోతే, ఎవరెవరు ఎవరితో లేచిపోయారో చిట్టాలు విప్పటం; వినలేక విసుగొచ్చి మనం ఏదయినా అన్నామో వ్యాఖ్యానం మొదలుపెడతారు. సరసు కూడా ఈ మాటలు బాగా పట్టుబడ్డాయి. ఇంక మా అక్కకి కూతురు ఏది చెప్పినా అదే సమర్థించి మన్నే తిడుతుంది. మన కెందుకనుకో' అని రాజ్యం వూరుకుంది.

శాంతకి భూమిసంగతి రాజ్యాని చెప్పాలనిపించింది. కొంతసేపు పోయాక, 'మా నాన్న నాకు ఇచ్చిన పొలం వుంది. దాన్ని అమ్మెయ్యాలని వుంది' అని నసిగింది.

'వీళ్ళు దాని మీద సిస్తు ఎప్పుడూ పంపటం లేదు. మీ అన్నగారు ఏమీ అనుకోని మనిషి కనక సరిపోయింది' అని రాజ్యంతో అంది శాంత.

'మీకు డబ్బు ఇచ్చి వ్రాయించు కున్నారుటగా ఆ పొలం' అని రాజ్యం అడిగింది.

'ఇదోటా పైగా, అన్నీ వట్టిదే' అని శాంత చెప్పింది.

బండి ఇంటి సమీపానికి రావటం చూసి ఇద్దరూ ఫూరుకున్నారు.

ఏదో గుర్తుకి వచ్చినట్టు శాంత బండిని వెనక సందులోకి తోలమంది వీరన్న ఇంటి ముందు బండి ఆపి లోపలికి వెళ్ళింది. వీరన్న భార్య అన్నం వడ్డిస్తోంది. 'తాతా నాన్న వ్రాసిన దస్తావేజు ఇదిగో' అని బాగ్‌లోంచి తీసి చేతిలో పెట్టింది.

'ఇది వుంది కందా? మీ అన్న సవాలు చేశాట్ట – ఎల్లా కొంటాడో రాతా కోతా ఏమీ లేదు' అని అంటూ దీపం ముందుకు వచ్చి చదువుకుని, మెల్లో తాళాలు తీసి పెట్టెలో పెట్ట మని భార్య చేతిలో పెట్టాడు.

'రేపు పొద్దున్నే వచ్చేస్తా, పూర్తి

''కళ్ళు కనుపించటంలా అట్టా తన్నుకుంటూ పోతున్నావ్?''
''కనపడితే వి న్నెందుకు చేసుకునేవాణ్ణి?''

చేసి మధ్యాహ్నం బండీ ఎక్కించెయ్యి నన్ను' అంది శాంత.

'పూర్తి అవుతే అల్లాగే ఎల్లువుగాని' అని గిన్నె ముందు కూర్చున్నాడు. వీరన్న.

శాంత వచ్చి 'ఆలశ్యం చేసినందుకు ఏమీ అనుకోవద్దు' అంది రాజ్యంతో.

ఇంటికి వెళ్ళేసరికి వదినగారు రొప్పుతూ శాంత మీద మాటలు విసురటం మొదలు పెట్టింది.

ఏమీమాట్లాడకండా తన సామాన్లు వున్న గదిలోకి వెళ్ళింది శాంత. పెట్టిలోవి అన్నీ కిందపడేసి వున్నాయి. అన్నీ సర్దుకుని పెట్టిమీదే కూర్చుంది.

రాజ్యాన్ని అప్పగారు ప్రశ్నలు వేస్తోంది. 'ఇబ్బే ఇంకెక్కడికి వెళ్ళలేదే. వాళ్ళింటి కెళ్ళి వచ్చేశాము' అని చెప్పటంతో కొంత సర్దుకుని 'ఆవిడని కూడా తిండికి పిలు' అని చెల్లెలితో అంది. ఏదో పూర్తిచేసివచ్చి అక్కడే పడుకుంది. కాని తెల్లవార్లూ నిద్దర పట్టలేదు శాంతకి.

రాజ్యం కూడా ప్రొద్దుటే లేచి రాజమండ్రీ వెళ్లాలని అప్పకి చెపుతోంది.

ఆ సమయంలోనే తనూ వెడుతున్నానని శాంత చెప్పింది.

'నువ్వు అసలు పెళ్ళికోసమే వచ్చావా? మేము పచ్చగా వుంటే చూడలేక, ఆస్తులు అమ్మకాలు పెడుతున్నావుటగా. మేము బాగుంటేనే నీకు ఇంత పెట్టడం' అని మొదలు పెట్టింది వదినగారు.

'నే నెం మిమ్మల్ని పెట్టమని అడగ లేదు. నాకు మా నాన్న ఇచ్చిందాని మీద వచ్చేది కూడా మీరే తింటు న్నారు. నాకూ మా నాన్న ఇచ్చింది అనుభవించాలని వుంటుంది; అని వుద్రే కాన్ని అణుచుకుంటూ శాంత అనే సింది.

'అతోస్తే ఇచ్చాడు. ఎంత చేస్తే అంత మంచి పొలం అయిందో. అసలు ఎవడు కొంటాడో మేమూ చూస్తాము. మీ అన్న కేమీ అమాత్రం పలుకుబడి లేకపోలేదు,' అని విసురుగా లోపలికి వెళ్ళిపోయింది వదినగారు.

రాజ్యం శాంతని వూరుకోమన్నట్లు సైగ చేసింది. శాంత సామాన్లు బయ టికి తెచ్చుకుంది. రాజ్యం చేతిలో వో తెల్లగుడ్డ పెట్టి కళ్ళనీళ్ళు వత్తు కుంటూ 'నాకు చెల్లెళ్ళు లేరన్న కొరత లేకండా కూడాకూడా తిరి గావు. మళ్ళా ఎప్పుడో చూడటం.' అని 'వెళ్ళవస్తా. అన్నయ్యకి చెప్పు' అని చెప్పింది శాంత.

మళ్ళా వదినగారు వచ్చింది. ఈ పూట వెళ్ళేది అదా ఏమిటి చెప్పటం? అయినా మీ అన్నకి నువ్వు అంటే అసహ్యం వేసే రాత్రి వెళ్ళిపోయారు. చెట్టంత మనిషి ఇంట్లో వుండగా, వూళ్ళోవాళ్ళా నీకు బేరాలు పెట్టడం. మాకు తెలియకపోవు. అన్నీ తెలి శాయి. నేను విరోధినీ, నువ్వు చుట్టాని వీనా' అంటూ రాజ్యం చేతిలో గుడ్డ తీసి విసిరేసింది.

రాజ్యం గుడ్డని తీసుకు కళ్ళ కద్దు కుంది.

శాంత వెడుతున్నా నని వీధిలోకి వచ్చింది.

'ఎల్లా వచ్చిందో అల్లా మర్యాదగా మధ్యాహ్నం బండికి ఇక్కడినించే వెళ్ళమని వాళ్ళ అన్న చెప్పారని చెప్పు', అని రాజ్యంతో అంది అప్పగారు.

శాంత కళ్ళు తుడుచుకుని సామాను అప్పలమ్మని తెమ్మని వెళ్ళిపోయింది.

వీరన్న భార్య 'అప్పీ, నువ్వు బస్సు కాడ వుండు' అని పంపేసింది.

శాంత వీరన్న భార్యని కావలించు కుని ఏడ్చి వదినగారు అన్నవి చెప్పు కుంది.

ముసిలిప్రాణం కరిగి పోయింది. మాటరాక పెదిమలు వణికాయి.

శాంతని దగ్గరగా తీసుకుని 'అళ్ళ తోటి పటిలే. నువ్వు మీ అమ్మల్లే మంచి పేరు తెచ్చుకున్నావు. నామల్లే చిర రంటా సుఖంగా వుండు' అంటూ వస్తువులు చేతిలో పెట్టింది.

'నువ్వే వుంచుకో, నా కెందుకు' అంది శాంత.

'ఎంత మాట అమ్మాయి, నా కెందుకు తల్లీ' అంటూ ఇంత పసుపు మూట చేతిలో పెట్టి ఈ పాతికా పెట్టి కోకా, రయికా కొనుక్కుని కట్టుకో మంది వీరన్న భార్య.

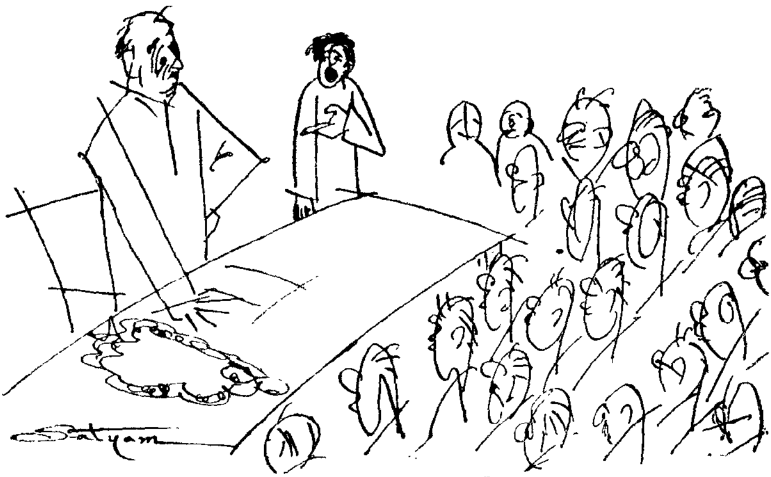

''ప్రఖ్యాత చిత్రకారులు మిస్టర్ రావ్ మోడరన్ ఆర్టుని గురించి రెండు ముక్కలు మాట్లాడుతారు.''

బస్సు చప్పుడు విని శాంతని తీసుకు రోడ్డుదగ్గరకి వచ్చింది. వస్తానని ఎన్నో సార్లు చెప్పి శాంత బస్సు ఎక్కింది.

అప్పలమ్మ చేతిలో డబ్బు చూసుకోకుండా శాంత మెడకేసి కన్ను ఆర్పకుండా చూస్తోంది.

'ఏమే, డబ్బు లిత్తే తీసుకుపోక' అని వీరన్న భార్య కసిరింది.

బస్సు కదిలింది. వూరి పొలిమేర విడుస్తూంటే శాంత కళ్ళల్లో నీళ్ళు జలజలా రాలాయి. వీరన్న ముందే వున్నాడు. 'వూరుకో తల్లీ' అని పాగా కొంగుతో కళ్ళు తుడుచుకున్నాడు.

వీరన్నతోకూడా బస్సు దిగింది శాంత. ఎక్కడికో తీసుకువెళ్లాడు. ప్లీడర్ని పిలిపించి అవతలవాళ్ళకి నచ్చ చెప్పించాడు.

అన్నీ పూర్తయ్యాక కొనేవాడు 'అంత డబ్బూ తేలేదు' అన్నాడు.

'ఏటి, నాటక మాడుతున్నావా?' అని వీరన్న ఎగిరిపడ్డాడు.

'ఇంకెవరో సర్దుతా నన్నారు' అని వెళ్ళి పిల్చుకొచ్చాడు.

'తొందరగా కానివ్వు' అని కసిరాడు వీరన్న.

'పని పూర్తయినా డబ్బు ఎట్టా తీసుకెల్లుద్ది. బ్యాంకి కాయితం తేవాలి' అని బ్యాంకి కెళ్లాడు. వీరన్న.

ప్లాటుఫారం మీద కూర్చున్న శాంతకి వీరన్న మంచితనమే తిరుగుతోంది బుఱ్ఱలో.

'రైలు వచ్చిందా?' అంటూ హడావిడిగా వచ్చాడు వీరన్న. శాంత చేతిలో

చెక్కు పెట్టి 'భద్రం తల్లీ' అని చుట్టూ చూసి 'లోపల పెట్టెయ్యి' అన్నాడు—

'మీ యిద్దరి రుణం ఎలా తీర్చటం' అంది శాంత.

'మీ నాన్న ఎల్లిపోయాడా? అల్లాగే నేనూ ఎప్పుడో కళ్ళు మూస్తా. నాన్న పేరున పిల్ల పిల్ల అనుభవించాలి. తెల్సిందా! పాడుచెయ్యక సొమ్మని జాగ్రత్త చెయ్యి' వందసార్లుచెప్పాడు.

'రైలు వస్తోంది, మా అన్నయ్య వూళ్లో లేకండా వెళ్ళిపోయాడు'అంది.

'నీ కాడ దస్తావేజు వున్నట్లు తెల్సును కుంటా. ఆయన వప్పుకుంటేకాని రిజిస్టరు కాదుగా! అందుకని ఎత్తువేశాడు. ఇంక వచ్చాక బలే ఫార్సు జరుగుతుందిలే' అని బోసినోటినిండా నవ్వాడు వీరన్న. 'కొన్నవోడు ఏమీ తక్కువవోడుకాడు. చూశావుగా డబ్బు తేలేదని నాటకమాడాడు', అని గర్వంగా చెప్పాడు.

రైలు ఆగినా అంత రద్దీలేదు. ఆడవాళ్ళ పెట్టెలో ఎక్కించి 'జాగ్రత్తగా చేరాక, కార్డుముక్క రాయి' అని; మళ్ళీ 'వద్దులే, మీ అన్నకాడికేగా వత్తుంది' అన్నాడు వీరన్న.

శాంత కనపడేటంతవరకు వీరన్న కేసి చూసింది. చెక్కుని భద్రంగా చేతి బ్యాగ్‌లో పెట్టింది. వీరన్నకి అన్న మీద పగ తీర్చుకునేందుకు ఇది అదను అయివుంటుంది. అతని ధోరణి కొంచం అల్లాగే అనిపించింది. ఛీ, పాపం, తన కోసం ఇంత శ్రమపడితే ఈ ఆలోచనేమిటి అని సమాధాన పడింది. ఈసారి రైలు ప్రయాణం విసుగనిపించింది. జయ వెళ్ళగానే ఏమి చేస్తుందో! ఇల్లు గుర్తుకి రాగానే ఏవో తియ్యటికలొచ్చినంతఆనందంగావుంది.

బొంబాయి దగ్గరపడింది. తను వచ్చేది తెలియదుగా? ఎవరు వస్తారుతే అనుకుంది. ఇంటికి చేరేసరికి పొద్దు తిరిగింది. పక్కవాటాలో సామాను పెట్టిద్దామనుకుంది కాని తలుపులు తీసివుండటంతో కూలివాడిని పంపి తలుపు తట్టింది. ఆనంద్ మోహన్ తలుపు తెరిచి శాంత అంత తొందరగా తిరిగివచ్చిందే అన్న సంతోషంతో 'వచ్చావా' అని ఎంతో ఆప్యాయంగా చూశాడు.

శాంతకి దుఃఖం, సంతోషం రెండూ వక్కసారి వచ్చాయి. వెళ్ళినదగ్గర నించీ జరిగిన వన్నీ గుక్క తిప్పుకోకండా చెప్పేసింది. గాజులు చూపెడుతూంటే కన్నీటిబొట్లు జారిపడి ప్లాస్టిక్కు గాజు ఎఱ్ఱరంగు కడిగినట్టు మెరిసిపోయింది.

ఆనందుకి శాంతమీద జాలేసింది. ఆప్యాయంగా తల నిమిరాడు. అల్లాంటి క్షణాలు జీవితానికి జీవం పోసి, ఎన్నో ఏళ్ళు ఖాళీగావుండే సంసారానికి ఎండాకాలంలో వర్షపు జల్లులా తెలియని ఆనందాన్ని ఇస్తుంది.

ఆ క్షణాలని నెమరేసుకుంటూ జీవి

కాన్ని వదల్లేక పడేబాధ, 'నన్నెప్పుడూ ఎక్కడికీ పంపకండేం' అంటూ వచ్చే దుఃఖం ఆపుకుంటూ ఆనంద్ గుండెల్లో మొహం దాచుకుంది శాంత. ఇద్దరి మనస్సులూ కడిగినట్టు నిర్మలంగా ఏకటయి ఎన్నో ఏళ్ళు వెనక్కి వెళ్ళి వచ్చినట్టు నిల్చాయి. మాటలు లేని ఆప్యాయత మళ్ళీ ఇద్దర్నీ ఆవహించింది మళ్ళీ జీవితం ముందుకు సాగిపోయింది